

INHOUD

Voorwoord	1
Colofon en praktische informatie	2
Oud nieuws: Leuvense brouwerijen	3
Van arbeidersbuurt tot groene oase	4
Leuven herdenkt Matthias Vanden Geyn	6
Uitgelicht: kindergeneeskunde in de Sint-Rafaëlskliniek	8

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Beste Salsa!-leden,

hopelijk stellen jullie het goed en kijken jullie samen met ons uit naar een iets normalere zomer. De lente werd door het stadsarchief alvast heel goed ingezet op 24 en 25 april met een buitenexpo op de Grote Markt over het Leuvense caféleven. De expo maakte deel uit van de verschillende coronaveilige activiteiten die in Leuven werden georganiseerd voor Erfgoeddag 2021, met als centrale thema 'nacht'. Die thematiek was voor het stadsarchief een uitgelezen gelegenheid om via haar archieven en collecties in het vroegere caféleven van de stad te duiken om zo toch al een beetje de cafésfeer terug te brengen na de maandenlange sluiting van de horeca. Wie de expo gemist heeft maar toch nog even de sfeer wil opsnuiven, kan terecht op de website www.leuven.be/buitenexpo-leuvense-cafes voor een leuk filmpje met stadsarchivaris Marika Ceunen.

Voor de tentoonstelling werkte het stadsarchief aan de hand van foto's, postkaarten, plannen, bouwvergunningen en krantenartikelen een korte geschiedenis uit voor vijftien Leuvense cafés, waaronder *Gambrinus*, *Dewerf*, *Jeeskesboom*, *Marengo*, *Leuven central* en de *Commerce*. In juni zullen de expopanelen aan de betrokken cafés overhandigd worden, en tijdens het aansluitende persmoment zal het stadsarchief ook zijn vernieuwd acquisitiebeleid toelichten. We houden jullie hiervan op de hoogte per mail. De café-expo is echter nog maar een begin: tijdens de voorbereidingen van de tentoonstelling bleek immers dat het stadsarchief over een erg rijke collectie bronnen beschikt om dit stukje waardevol erfgoed in kaart te brengen. Het stadsarchief zal daarom de komende maanden inzetten op verder onderzoek naar het caféverleden in samenwerking met café-uitbaters en Leuvenaars. Wie interessant materiaal bezit en hier graag zijn steentje aan wil bijdragen, kan contact opnemen met het stadsarchief via het mailadres archief@leuven.be. Vooral de samenhang tussen cafés en het lokale verenigingsleven ziet het archief als een interessante piste voor verder onderzoek.

Om in het thema te blijven, ging stadsarchivaris Marika voor de rubriek 'Oud nieuws' in de online databank krantencollectie.be van het stadsarchief op zoek naar oude krantenartikelen over het Leuvense brouwerijverleden. In haar zoektocht stootte ze op enkele interessante artikelen over brouwerij 'De Gouden Bloem', waarvan jullie de neerslag kunnen vinden op pag. 3.

Ook met het bestuur van Salsa! hebben we niet stilgezeten en zijn we volop activiteiten aan het plannen voor dit najaar. Als eerste willen we jullie aandacht vestigen op onze jaarlijkse **boekenverkoop**, die dit jaar zal doorgaan op **16 oktober** van 10-17u in het gebouw van Tweebronnen. Langs deze weg doen we ook graag een oproep voor **standhouders**: heb je als vereniging of als particulier stocks of dubbels van boeken, postkaarten, prenten, enz., met betrekking tot de geschiedenis van Leuven en deelgemeenten, neem dan ten laatste tegen 4 oktober contact op met Salsa! via het mailadres salsaarchief@gmail.com of het telefoonnummer 016/23.73.00 om één of meerdere verkooptafels (€5/tafel) te reserveren.

Verder kijken we uit naar de lancering van maar liefst twee nieuwe cahiers. In **cahier 16, (Over)leven in Leuvense gangen**, duikt Luc Minten aan de hand van bronnen uit het stadsarchief in het

verleden van twee gangen die zelfs vele Leuvenaars onbekend zijn: de Jean Bulenswijk en de Muurkruidstraat. Aan de hand van deze twee cases schetst de auteur de sociale en politieke geschiedenis van arbeidershuisvesting en stedenbouw in het negentiende- en twintigste-eeuwse Leuven. Meer info over de lancering en de voorstelling van het cahier bezorgen we jullie later nog per mail, website en nieuwsbrief, maar voorlopig kunnen we al meegeven dat de presentatie voorzien is voor **september**.

De prominente rol van Leuven in het nakende Wereldkampioenschap wielrennen 2021, vormde voor Salsa! een goede aanleiding om in navolging van cahier 10 (*Het fenomeen "Poeske" Scherens, F. Herpinck*) opnieuw in het Leuvense wielerverleden te duiken. In ons nieuwe **cahier 17, Leuven & koers: fietsen door anderhalve eeuw wielergeschiedenis**, zullen auteurs Nan van Zutphen, Bart Vanreusel, Fran Herpinck, Dries Vanysacker en Jaak Brepoels op basis van de archieven en collecties uit het stadsarchief enkele belangrijke episodes uit het Leuvense wielerverleden belichten. De lancering van dit cahier is voorzien voor **augustus**, maar meer info volgt nog per mail en via de website.

Mochten jullie zelf nog suggesties hebben voor activiteiten waarmee we het stadsarchief en zijn rijke archieven en collecties in de kijker kunnen zetten dan zijn die steeds welkom op het mailadres salsaarchief@gmail.com.

Zorg goed voor jezelf en voor elkaar, en hartelijke groeten,

Valerie Vrancken,
Voorzitter Salsa! vzw

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens,
Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Valerie Vrancken,
Blandenstraat 150, 3053 Oud-Heverlee
Beeldmateriaal | Erfgoedcel Leuven, stadsarchief
Leuven, Mine Dalemans, Luc Minten, Gilbert
Huybens
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | Atelier A - www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand,
Jaak Brepoels, Koen Dobbelaere (penningmeester),
Hendrik Ollivier (secretaris) en Valerie Vrancken
(voorzitter)
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring. *Vanwege de coronacrisis wordt het lidmaatschap van reeds bestaande leden in 2020 per uitzondering gratis verlengd tot eind 2021.*

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archief@leuven.be
Vanwege Covid-19 is de leeszaal beperkt geopend. Enkel voor noodzakelijke opzoeken in het kader van wettelijke activiteiten of officiële opleidingen zijn bezoekers na afspraak (min. 3 werkdagen op voorhand te maken per mail) welkom.

ISSN: 2593-6212

Oud nieuws: Leuvense brouwerijen

Deze advertentie van de Leuvense brouwerij "De Gouden Bloem" verscheen op 12 januari 1907 in de lokale krant *De Vrijheid*. De brouwerij was gelegen in de Brouwersstraat op de hoek met de Fonteinstraat en werd minstens sinds 1853 door Constant Beckx uitgebaat.

In 1894 werd de brouwerij met woonhuis openbaar verkocht. De verkoop aankondiging in het *Journal des Petites Affiches* van dat jaar geeft een zeer goede beschrijving van het toenmalige complex, dat werd omschreven als een geheel van grote brouwerijgebouwen gelegen in de Brouwersstraat met verschillende verdiepingen, een stal, een koetshuis, een tuin en vier serres. Inbegrepen in de prijs was een stoommachine, twee brouwkuipen, drie grote metalen ketels, diverse brouwersapparatuur, een groot aantal tonnen, drie paarden, vijf vrachtwagens (waarvan één open) en een *voiture de bouteilles*. Tegenover de brouwerij stond in dezelfde straat nog een bijhorend vijf verdiepingen tellend gebouw met gewelfde kelders, dat dienst deed als biermagazijn en kuipersatelier. Als aparte loten in de openbare verkoop werd ook nog een magazijn in de Fonteinstraat en een groot aantal hectoliters Lambic aangeboden.

Een maand later verscheen dezelfde aankondiging voor openbare verkoop, maar deze keer door de "Brasserie et Malterie Réunies, société anonyme en Liquidation". Zij zetten trouwens ook de stock van de brouwerij te koop: 2200 hectoliter Lambic, 1250 hectoliter Faro en 1250 hectoliter Marsbier. Dat laatste was een bier dat gemaakt werd uit een tweede trekking of doorloop van het graan. Het smaakte dan nog even veel naar bier, als koffie uit een tweede doorloop van een filter nog naar koffie smaakt. Een ideaal zomerbiertje dus.

Een volgende aankondiging in het *Journal des Petites Affiches* leert dat J.F. Peeters per 1 januari 1895 de nieuwe eigenaar van deze brouwerij werd en dat hij naast de bruine bieren – waarop de brouwerij steeds een monopolie heeft gehad – ook allerlei bieren van hoge gisting, zoals de Peeterman, witbier en gerstebier produceerde. Volgens een promotiebrochure behaalde de brouwerij in 1896 alvast uitstekende resultaten: tijdens een internationale wedstrijd in Gent kreeg ze het gouden eremetaal voor haar Leuvense witbier en een zilveren medaille voor haar bruin bier, en ook op een wedstrijd in Amsterdam ging "De Gouden Bloem" met een gouden medaille aan de haal. In de advertenties in de lokale kranten pakte de brouwerij uit met deze bekroningen.

In 1905 verruimde "De Gouden Bloem" haar assortiment met extra stout en *pale ale* van de

Londense brouwerij Huygens & Cie op vaten of flessen, naast Lambic, Gueuze en alle lokale bieren op vaten, flessen en halve flessen. In 1909 werd de brouwerij opnieuw overgenomen, nu door de socialistische partij, die van het bedrijf een coöperatieve zou maken. Prosper Van Langendonck vermeldt in zijn boek *Ons Leven* dat men in de partij aanvankelijk zeer wantrouwig stond tegenover deze aankoop, maar dat de kemel uiteindelijk een melkkoe bleek, die in den voortdurenden bloei [...] die winsten opwerpt en die nog meer winsten zouden afwerpen indien de socialisten herbergiers hunnen plicht begrepen en zulks tot spijt van wie het benijdt. Maar niet alleen de herbergiers probeerde men te overtuigen om het bier van "De Goudbloem" te (ver)kopen. Gedurende het ganse jaar 1911 werd in *De Volkswil* geadverteerd met de oproep aan partijgenoten en huismoeders om hun bier op flessen te kopen!

De brouwerij "La fleur d'or"/"de Goudbloem" was zeker niet de enige Leuvense brouwerij die in de negentiende eeuw reclame maakte voor haar bieren. Ook van de nabijgelegen brouwerijen "De Witte Leeuw" (Leibrouwersstraat) en "La Vignette" (Mechelsestraat) vinden we verschillende advertenties terug in de kranten. Zo maakte deze laatste brouwerij in *De Liberaal* van 9 juli 1892 reclame voor bier op flessen, franco te huis besteld per kas van 6 flesschen minimum. Een afslag is toegekend aan de heeren herbergiers, tafelhouders en bierhuizen. Hoe ze destijds 'vers' bier verkochten en waaruit de abonnementsformule van brouwerijen bestond, kan je zelf nalezen in onze online verzameling krantencollectie.be

Brouwerij DE GOUDEN BLOEM
Oude Brouwerij C. BECKX
36, Brouwersstraat, 36, Leuven.

PRIJS-COURANT :

BIEREN IN VATEN		BIEREN IN FLESSCHEN	
VAN 200, 100 EN 50 LITERS.			
	Den hect.	Extra Stout de pinte 0,35, de 1/2 0,25; 1/4 0,15	
Beckx bier,	17.50	Beckx bier de groote flesch	16 Cmen
Bruin bier 1 ^{ste} kwaliteit,	16.50	" " de 1/2 "	8 "
" " 2 ^{de} "	15.50	Ruin bier { de groote flesch,	14 "
" " 3 ^{de} "	14.50	Gerste { de 1/2 "	7 "
" " Meerts,	11.50	Peeterman	
" " Keukenbier,	9.00	Leuvensch bier de groote "	12 "
" " (Boere bier),	6.00	" " 1/2 "	6 "
Wit " Leuvensch,	10.50	Gueuze Lambic de groote "	30 "
Peeterman,	12.50	" " 1/2 "	17 "
Gerste,	13.50		
Faro,	21.50		
Lambic,	29.00		

Bijzonder goed bruin Keuken bier
1 fr , VOOR 12 GROOTE FLESSCHEN, 1 fr.

Al deze Bieren zijn zuiver, gewaarborgd, gezond, verteerend, versterkend en aangenaam, uitsluitelijk met graan en hop vervaardigd, bekroond op verschillende kampstrijden, aanbevolen door hoogstgeplaatste geneesheeren.

Van arbeidersbuurt tot groene oase

In september zal ons zestiende cahier, *(Over)leven in Leuvense gangen, gelanceerd worden. Centraal daarin staat de geschiedenis van de Jean Bulenswijk en de Muurkruidstraat en hun bewoners. In deze bijdrage licht auteur Luc Minten alvast een tipje van de sluier.*

De Jean Bulenswijk en de Muurkruidstraat zijn twee gangen die in de jaren 1870 ruggelings tegen elkaar gebouwd zijn. De meeste Leuvenaars kennen het bestaan ervan niet, ze liggen immers verscholen achter een gevelrij tussen studentenhome Camillo Torres en de Brusselsepoort. Het mag een wonder heten dat ze honderdvijftig jaar later nog min of meer intact bewaard zijn gebleven.

Halverwege de tuinen van de Bulenswijk ligt er een dorpelsteen die luidens het opschrift afkomstig moet geweest zijn van de Sint-Jan-Baptistkerk in Werchter: "Duizenden voeten sletten deze deur van de Sint-Jan-Baptistkerk in Werchter...". Kennelijk was het de steenhouwer niet zijn beste dag. Om een of andere reden heeft hij 'voeten' verkeerd gebeiteld en is dan herbegonnen. Hoe die steen ooit in een arbeidersbuurt terecht gekomen is, is niet bekend.

Zo zijn er nog andere materiële relictten in de buurt die vragen oproepen:

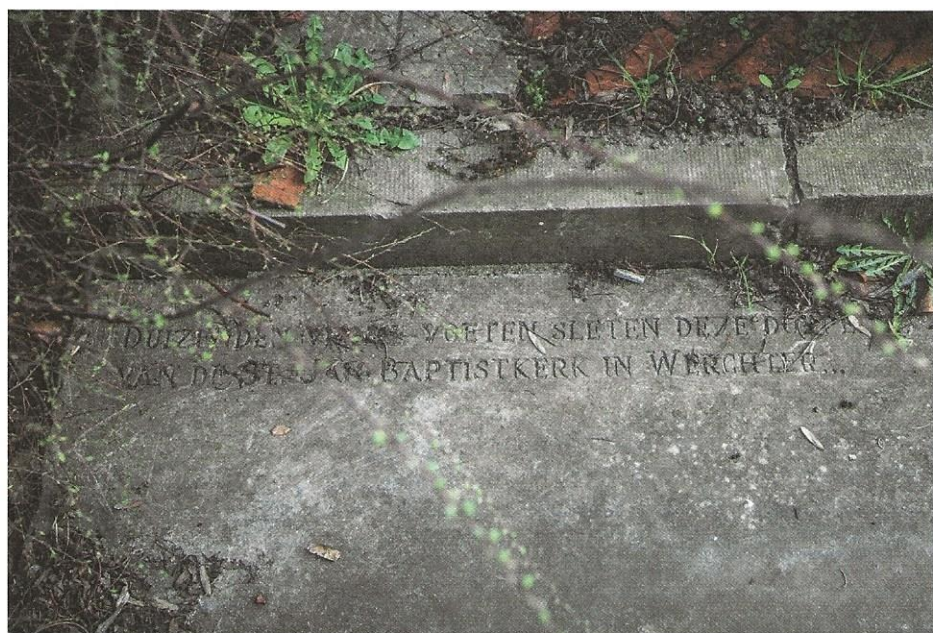
een gemeenschappelijke waterpomp, de troggen in de berghokken achteraan, een provisoire en amateuristisch aangelegde riolering, de 'remisekens' die fungeerden als volwaardig buitenverblijf annex stal annex materiaal kot... Kortom, de Vlaamse koterij in al haar lelijkheid, maar o zo praktisch. Het leven speelde zich er hoofdzakelijk buitenshuis af. De arbeiderswoningen – met twee kleine kamers gelijkvloers en idem voor de eerste verdieping, zonder enig comfort zoals stromend water – waren immers te klein voor een gezin van gemiddeld vier à vijf personen.

De volkstellingen die in het Leuvense stadsarchief bewaard worden, alsook de notariële verkoopakten geven een scherp beeld van de sociologische samenstelling van de buurt. Aanvankelijk woonden er jonge, kroostrijke gezinnen afkomstig uit Oost-Brabant die vaak van de ene gang in Leuven naar de andere verhuisden. Het waren kleine boeren die die door de agrarische revolutie nauwelijks nog van hun lapje grond konden leven en daarom migreerden.

De Eerste Wereldoorlog betekende een keerpunt. De erfgenamen van de oorspronkelijke bouwheren verkochten de huisjes aan mensen voor wie dat onroerend goed een soort van levensverzekering was. Die nieuwe generatie bewoners had het

moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen, maar bleef gehecht aan de buurt in zoverre dat op hogere leeftijd de financiële middelen ontbraken voor de noodzakelijke onderhoudswerken. De buurt verkrotte zienderogen. In de jaren 1980 organiseerde buurtwerking 't Lampeke een grote opruimactie om de afvalberg van afgedankte huisraad en andere rommel op te ruimen. Precies in datzelfde decennium ontdekten *yuppies* de buurt: gentrificatie heet dat verschijnsel, en het is de achillespees van elke stadsvernieuwing. In het geval van de Bulenswijk hebben die nieuwkomers de buurt niet alleen opgeknapt maar ook een sociaal woonproject tegengehouden omdat dit niet strookte met de nieuwe identiteit van 'hun' buurt.

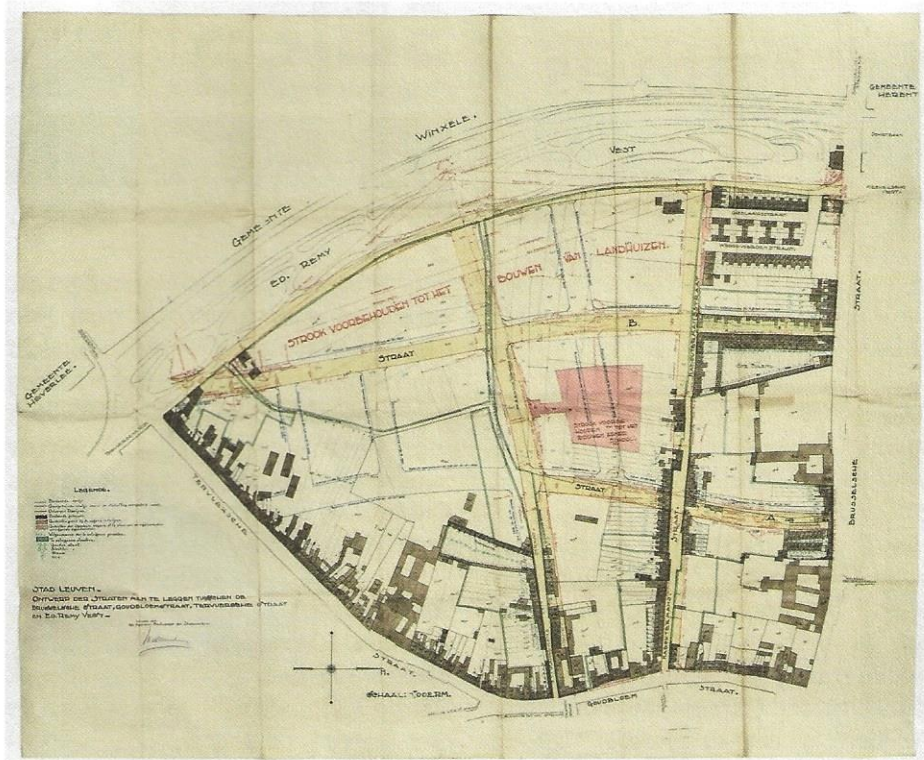
Dat beide buurten nog bewoond zijn, mag evenwel een mirakel genoemd worden. In de jaren 1870 kwam het liberale stadsbestuur woorden van lof tekort voor het privé-initiatief van graanhandelaar Jean Bulens. Zijn bouwproject met twintig woningen achter het voormalige klooster van de Alexianen werd beschouwd als een voorbeeld voor andere ondernemers en kleine zelfstandigen die zoveel mogelijk profijt uit arbeidershuisvesting probeerden te halen. Er was voldoende ruimte, groen en drinkbaar water,

Het blijft een raadsel hoe deze dorpelsteen uit Werchter in de Bulenswijk is terechtgekomen (foto Mine Dalemans)

Hoewel de bewoners van de Muurkruidstraat zich van elkaar onderscheiden met een kleurrijke gevel, is de uniforme architectuur uit de jaren 1870 grotendeels bewaard. (foto Luc Minten)

Dit plan voor de heraanleg van de westelijke hellingen keurde de gemeenteraad in 1941 goed en is een licht gewijzigde versie van het oorspronkelijke uit 1933. Aan de vesten is een strook voorbehouden voor landhuizen om een meer gemengde bewoning te bekomen, en centraal is er een gemeenschappelijke voorziening onder de vorm van een school. Het plan is nooit gerealiseerd (SAL, Modern archief, nr. 13283).

zeker in vergelijking met Bulens' andere huisvestingsprojecten zoals de Beurgang en de Bloemenberggang. Bulens kreeg daarom het privilege om de gang naar zichzelf te vernoemen, een beslissing die stadsarchivaris Van Even moeilijk kon verteren. Uiteindelijk slaagde Bulens erin zich met zijn vastgoedimperium op te werken tot een van de rijkste Leuvenaren van zijn tijd. De levensloop van Guillaume Vandeput, de opdrachtgever voor de bouw van 24 woningen in de Muurkruidstraat, is vergelijkbaar maar minder spectaculair. Hij begon als metselaarsgast en eindigde als een gerespecteerd burger.

De projecten van Jean Bulens en Guillaume Vandeput kregen van tijdgenoten veel waardering, alleen volstond dat niet in de strijd tegen besmettelijke ziektes. In 1883 stelde het stadsbestuur Achille Dieudonné aan tot hoofd van de nieuw opgerichte Hygiënische Dienst. Deze geneesheer van opleiding is een van de meest ondergewaardeerde figuren uit de geschiedenis van de stad. Hij was een aanhanger van het hygiënisme: artsen die met hun wetenschappelijke studies het verband tussen openbare hygiëne en volksgezondheid wilden aantonen, daarin gestimuleerd door de ontdekking van het bestaan van bacillen door Robert Koch, een revolutie in de strijd tegen besmettelijke ziektes.

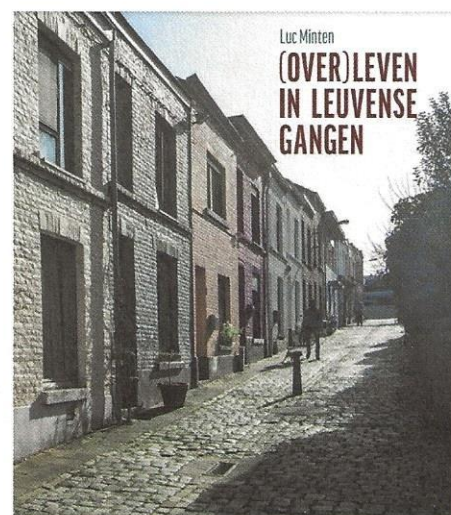
Tot aan zijn pensionering in 1919 bestookte Dieudonné de gemeenteraadsleden elk jaar met een omstandig verslag over de volksgezondheid, vaak in dramatische bewoordingen. Ambtshalve heeft hij ook geregeld beide buurten bezocht nadat een bewoner aan een besmettelijke ziekte stierf, meestal tyfus. Bacteriologisch onderzoek wees uit dat er maar één mogelijke oorzaak was: het drinkwater was besmet als gevolg van lekkende beerputten of van de vaak uitgebreide veestapel in de voortuintjes. De inspectieverslagen zijn naar hedendaagse normen verbijsterend: varkens, konijnen, kippen, duiven, in een enkel geval een vaars en een trekhond met jongen, overleefden in de tuinen die tot 'minuscule landbouwexploitaties' waren getransformeerd door de bewoners.

Beide gangen rekende de overheid tot de 'betere' arbeiderswoningen, vooral maar niet uitsluitend door de aanwezigheid van een tuin met bergruimte. Dat blijkt uit diverse onderzoeken die in de strijd tegen de verkrotting voor en na de Eerste Wereldoorlog werden gehouden. Veelgeprezen maar ondergeschikt aan hogere belangen, zo bleek vanaf 1933. In dat jaar pakte het liberaal-socialistische stadsbestuur uit met een onteigeningsplan voor de aanleg van een nieuwe woonwijk tussen de

Brusselse- en Tervuursepoort. Het was het grootste urbanistische plan uit de geschiedenis van de stad, althans op papier. Uiteindelijk kwam er niets van de plannen terecht.

Ook alle latere stedenbouwkundige plannen voor de westelijke hellingen van de stad voorzagen in de afbraak van beide gangen. Vanaf de jaren 1970 begon het stadsbestuur zelfs actief panden in de buurt op te kopen. Een concrete en geloofwaardige visie voor de herbestemming van de buurt bleef evenwel uit, laat staan een project waarover een maatschappelijke consensus bestond. Over bouwprojecten werd in die tijd meestal in de beslotenheid van een kabinet beslist. Zo leek de bouw van Camillo Torres de voorbode te zijn van een kaalslag en vervangende hoogbouw voor de hele buurt. De onzekerheid over de bestemming werkte vanzelfsprekend de verloedering in de hand. Wie wilde immers nog investeren in een pand dat gesloopt diende te worden voor een toegangsweg of een appartementsblok? Het resultaat was dat de stad opgescheept zat met panden die zelfs de krakers in de jaren 1990 niet de moeite waard vonden om te bezetten.

Het nieuwe Salsa!-cahier *(Over)leven in Leuvense gangen* beschrijft hoe een als model aangeprezen arbeidersbuurt langzaam vervelde tot een ingedommelde wijk van mensen op leeftijd tot op het ogenblik dat jonge professionals de buurt ontdekten. Die geschiedenis staat niet los van de talrijke stedenbouwkundige plannen om de buurt te herwaarderen. Het is gelukkig altijd bij intenties gebleven. De buurt maakt sinds 2018 terecht deel uit van de erfgoedcluster 'sociale huisvesting en arbeiderswoningen'.

Leuven herdenkt Matthias Vanden Gheyn

“d’Heer Mathias vanden Gheyn seer beruchten Beyaerder deser Stad, ende Orgelist van Ste-Peeters Kerk en Kapittel alhier, seer bekend om syn uytgegeve musiek-werken soo voor het Orgel als Beyaerd, is overleden op Woensdag 22 deser”.¹

Met dit bericht nam Leuven op 22 juni 1785 afscheid van een van haar beroemdste achttiende-eeuwse musici.

Matthias Vanden Gheyn² werd op 7 april 1721 in Tienen geboren. Zijn vader Andreas Frans (1696-1730) was klokkengieter en stamde uit een beroemd klokkengietersgeslacht. Stamvader Willem Vanden Ghein was in 1506 in Mechelen gestart met een klokkengieterij. Peter [V] Vanden Gheyn, nakomeling van Willem en vader van Andreas Frans, was omstreeks 1700 in Tienen aanbeland. Ook hij was klokkengieter en gaf zijn stiel door aan zijn zoon. Eind maart 1725 kreeg Andreas Frans van de Leuvense stadsmagistraat de opdracht een nieuwe stadsbeiaard te maken. Die werd in 1726 in de vieringtoren van de Sint-Pieterskerk geïnstalleerd.³ In 1727 verhuisde hij met zijn gezin, drie dochters en zoon Matthias, van Tienen naar Leuven waar hij een klokkengieterij oprichtte. In Leuven zagen nog een dochter en zoon Andreas Jozef (1727-1793) het levenslicht. Na het overlijden van Andreas Frans zette zijn neef, de celebroeder Peter [VI] Vanden Gheyn, het bedrijf verder. In 1751 nam Andreas Jozef zijn taak over. In de periode 1751-1790 verlieten talrijke luidklokken en niet minder dan 25 beiaarden – waaronder die van de Sint-Geertruikerk – zijn gieterij. Zoon Andreas Lodewijk (1758-1833) en zijn nazaten Andreas, Séverin en Félix Van Aerschodt evenals François en Jacques Sergeys hebben de traditie tot in 1980 verdergezet. In de periode 1727-1980 heeft Leuven

zo een bepalende rol gespeeld in de ontwikkeling van de klokkengietkunst in de Lage Landen.

De organist

Bij zijn aankomst in Leuven was Matthias Vanden Gheyn destijds zes jaar. Waarschijnlijk kreeg hij zijn muzikale opleiding aan de Sint-Pieterskerk waar hij als koorknaap de diensten opluisterde en in het orgelspel werd onderwezen door de toenmalige organist Dieudonné Raick (1702-1764). Stadsbeiaardier Carolus Peeters (†1745) zou hem later inwijden in het beiaardspel. Op 24 februari 1745 huwde Matthias met Maria Catharina Lints (1724-1803) bij wie hij, tussen 1746 en 1766, zestien kinderen verwekte: van de tien zonen en zes dochters stierven er elf na hun geboorte of op jeugdige leeftijd.

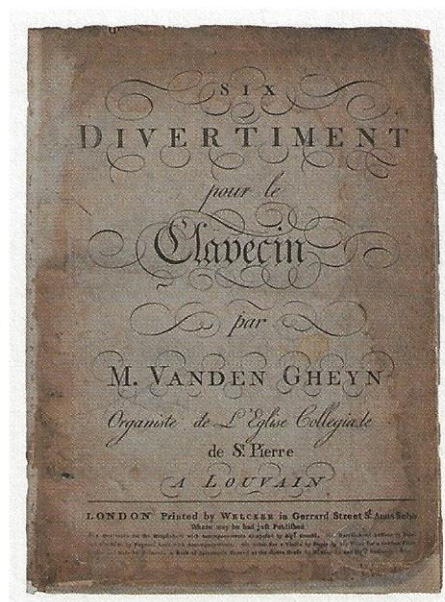
Eind augustus 1741 nam Raick zijn ontslag en werd Matthias, amper twintig jaar oud, de nieuwe organist van de Sint-Pieterskerk. Het tweeklaviersorgel, zonder pedaal, waarover hij beschikte, bevond zich in de

noorderkooromgang, naast het doksaal, en was in 1554/56 gemaakt door Jean Crinon uit Mons. Het werd in de nacht van 10/11 mei 1944 door een bominslag verwoest. Matthias bespeelde het orgel tijdens de kooroffices van de kanunniken en de parochiediensten. Ook was hij verplicht orgelonderwijs te verschaffen aan twee koorknappen.

De componist

Matthias schreef een twintigtal orgelwerken die door Xavier van Elewyck (1825-1888), kapelmeester van de Sint-Pieterskerk (1867-1888), werden verzameld en uitgegeven. Voor klavecimbel schreef hij sonates en suites en publiceerde in Londen een bundel met zes divertimenti. Over harmonie en het basso continuo-spel (akkoordenleer) schreef hij twee ‘handleidingen’: een eerste, met twaalf korte vioolsonates, werd in Leuven uitgegeven, een tweede, in handschrift, wordt, samen met ander werk, in het universiteitsarchief bewaard.

Geregeld werd op hem een

Bundel met zes divertimenti die Vanden Gheyn in Londen publiceerde

Beeld van Matthias Vanden Gheyn in de voorgevel van het stadhuis

1 J.B. Staes, *Wekelyks-nieuw uyt Loven*, deel 25 (1785), p. 404.

2 G. Huybens, 'Matthias Vanden Gheyn 'organist ende beijaertspeelder der stadt Loven'', in *Orgelkunst*, 44 (2021), p. 20-36 en Idem, 'De Leuvense families Vanden Gheyn en Van Aerschodt in de 18de en 19de eeuw', in *Nieuwsbrief Campanæ Lovaniensis*, 13 (2001), p. 42-55.

3 G. Huybens, 'De Leuvense stadsbeiaarden en -beiaardiers', in G. Huybens (red.), *Stad met klank* (tent. cat.), Leuven, 1990, p. 19-30.

beroep gedaan in verband met de bouw van nieuwe orgels waaronder die van de O.-L.-Vrouwkerk in Herent (1770), de Sint-Hilariuskerk in Bierbeek (1775), de Sint-Hubertuskerk in Wakkerzeel (1780) en de Sint-Pieterskerk in Langdorp (1781).⁴

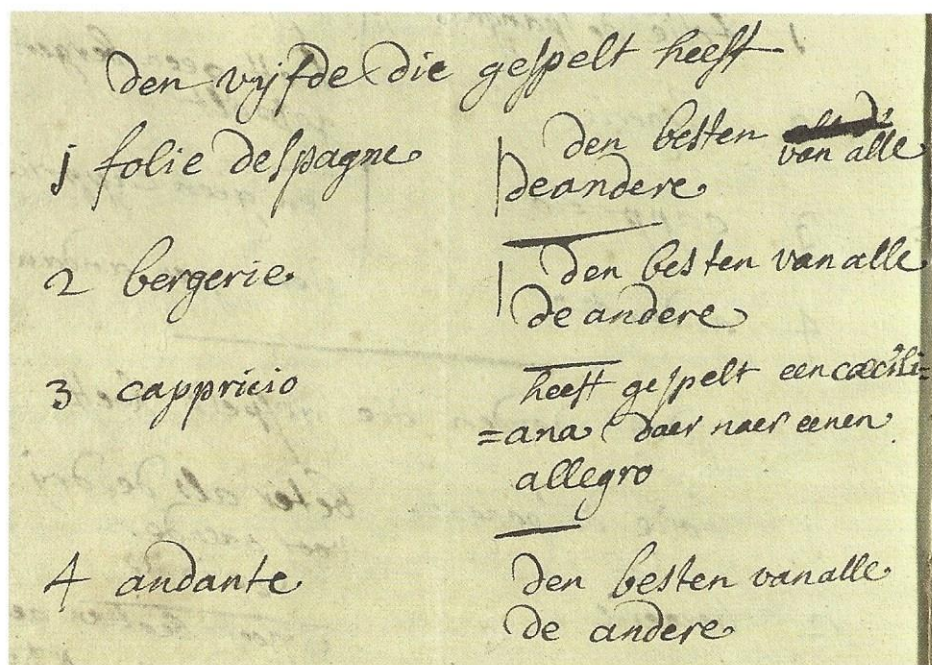
De beiaardier

In 1745 overleed stadsbeiaardier Carolus Peeters. Zijn plaats werd vacant verklaard en er werd een openbaar examen uitgeschreven. Vijf muzikanten, waaronder Matthias, stelden zich kandidaat. Het concours vond plaats op 1 juli 1745 op de beiaard van de Sint-Pieterskerk. Elke kandidaat speelde dezelfde vier stukken. Na afloop oordeelde de jury dat Matthias *verre was excellerende boven d'andere*. Meteen was hij de eerste muzikant in Leuven die de dubbele functie van organist-stadsbeiaardier tot aan zijn dood heeft uitgeoefend. Met zijn beiaardbespelingen zorgde hij voor een vrolijke sfeer op marktdagen, bij processies en feestelijke optochten van gilden en ambachten alsook bij doctoraten van de universiteit.

Matthias componeerde elf beiaardpreludes: stuk voor stuk ravissante en virtueuze composities. Ze bezorgden hem de titel 'Bach van de beiaard' en behoren sinds jaar en dag tot het vaste repertoire van elke beiaardier. In april 1995 kwam de autograaf van de beiaardpreludes boven water. Een facsimile met transcriptie en een CD-opname op de Vanden Gheynbeiaard (1790) in Veere werden in 1998 gerealiseerd.⁵

Xavier Van Elewyck

Matthias heeft zijn naamsbekendheid vooral te danken aan zijn biograaf Xavier van Elewyck, een telg uit een voorname Leuvense familie. Grootvader Arnold had in het Ancien Régime Rechten gedoceerd aan de universiteit, vader Henri Joseph was advocaat en werd in 1830 burgemeester van Elsene. Xavier behaalde in 1850 een doctoraat in de politieke en administratieve wetenschappen. Daarna ontpopte hij zich als een gedreven musicus en

Fragment van het juryverslag van het openbaar examen voor de functie van stadsbeiaardier dat plaatsvond op 1 juli 1745. Vanden Gheyn trad daarbij aan als vijfde kandidaat, en werd door de jury "den besten van alle de andere" bevonden. SAL, Oud archief, nr. 365, fol. 308-309.

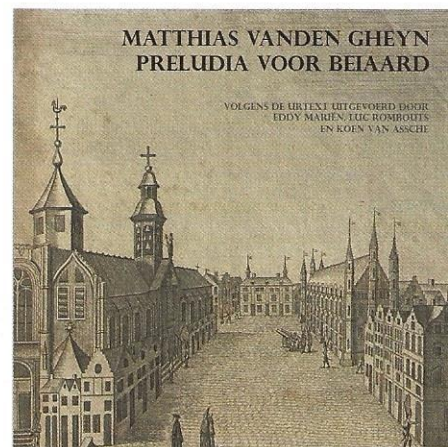
muziekhistoricus: hij componeerde liederen, pianomuziek en motetten, stichtte in 1860 het koor *Société de Sainte Cécile* en schreef talrijke artikels. In 1862 verscheen zijn biografie over Matthias Vanden Gheyn 'le plus grand Organiste et Carillonneur belge du XVIIIe siècle', later aangevuld met de uitgave van een hele reeks composities.⁶

Dankzij de naamsbekendheid die hij door de biografie verwierf, is Matthias Vanden Gheyn de enige Leuvense muzikant die een beeld kreeg in de voorgevel van het stadhuis.⁷ Een wandelpad, zonder huizen, gelegen tussen de Sint-Maartensstraat en de Kardinaalstraat, werd eveneens naar hem genoemd. Het straatnaambord draagt evenwel de verkeerd gespelde naam: Mathias Van Den Gheynlaan.

Herdenkingsconcert

Naar aanleiding van het 300ste geboortejaar van Matthias heeft Luc Rombouts, beiaardier van de Vredesbeiaard in de Abdij van Park Heverlee en de beiaarden van de Universiteitsbibliotheek en het Groot Begijnhof, een feestprogramma samengesteld. Op zondag 9 oktober

wordt op de Vanden Gheynbeiaard en het achttiende-eeuwse orgel van de Sint-Geertruikerk werk gespeeld van Matthias vanden Gheyn en zingt het mannenkoor *Terpander* o.l.v. Koen Vits enkele motetten van Xavier van Elewyck. Dit concert wordt gratis aangeboden door de Leuvense klokkenvereniging *Campanae Lovanienses* in samenwerking met 30CC. Het volledige programma met alle lezingen, wandelingen, concerten en nog veel meer naar aanleiding van het feestjaar vind je op www.vdg300.be.

4 L. Bastiaens & G. Huybens, 'Vijftig merkwaardige orgels in Vlaams-Brabant', in *Orgelkunst*, 37 (2014) : nummers 18 (Herent), 7 (Bierbeek), 47 (Wakkerzeel) en 23 (Langdorp) met afbeelding van het orgelfront.

5 G. Huybens & L. Rombouts, 'De beiaardpreludia van Matthias Vanden Gheyn', in *Musica antiqua*, 15/2 (1998), p. 55-58. De CD werd recentelijk herperst en is verkrijgbaar via het bestuur van *Campanae Lovanienses*.

6 G. Huybens & L. Rombouts, 'Nieuwe bevindingen betreffende een recente musicologische vondst. Over ridder Xavier van Elewyck', in *Musica antiqua*, 7/2 (1990), p. 71-82.

7 G. Huybens, *Who's Who? De beelden op de gevels van het Leuvense Stadhuis*. Leuven, 2012, A9 (linker hoektoren).

Uitgelicht: kindergeneeskunde in de Sint-Rafaëlskliniek

Gustaaf Janssens

In de jaren 1920-1930 bouwde de universiteit op het terrein tussen de Dijle en de Kapucijnenvoer een aantal nieuwe ziekenhuisgebouwen voor de Sint-Rafaëlskliniek. Na het Instituut voor Kankergeneeskunde (1928), werd in 1936 een kraamkliniek en in 1937 een gebouw voor kindergeneeskunde (pediatrie) in gebruik genomen. De gebouwen zijn niet zichtbaar van op de straat. Zij staan achterin, haaks op de Kapucijnenvoer, net voorbij de Kuithoek.

Het gebouw van de pediatrie is parallel aan dat van de kraamkliniek opgetrokken. Door het vertrek van zowel de dienst kindergeneeskunde als de materniteit naar Gasthuisberg, verloren de gebouwen hun oorspronkelijke bestemming en staan zij er nu wat verwaarloosd bij. Van de gebouwen zijn in het Leuvense stadsarchief geen bouwplannen uit de jaren 1930 bewaard. Ook hun architect is voortsnog niet bekend. Het stadsarchief bewaart in haar iconografische collectie ("Verzameling Sprengers", doos 11) wel een mapje met tien niet gedateerde prentbriefkaarten betreffende het "Sint-Raphaël Instituut. Pédiatrie Leuven". De prentbriefkaarten dateren vermoedelijk van kort na de ingebruikneming van het gebouw en zijn uitgegeven door de Brusselse firma Nels. De foto's zijn van de hand van de Gentse fotograaf H. De Groote. Behalve een foto van de voorgevel van het gebouw, bevat het mapje ook binnenzichten van ziekenzalen en een foto van het kantoor van professor Louis Maldague (1879-1952), de oprichter van het Instituut voor Kindergeneeskunde.

Op de grond ligt een groot wollen tapijt (genre 'Berbertapijt') met geometrische motieven, afgewisseld met een gestileerd dierenmotief. Het bureaumeubel, de stoel en de kast hebben een functionele art deco-vormgeving. Boeken, dossiers, een asbak (!) en een telefoontoestel wachten op de komst van de professor. De drie zetels waarin de bezoekers konden plaatsnemen, zijn traditionele zitmeubelen met zitkussens, armleuningen en rieten 'gaatjesvlechtwerk' aan de rugzijde. Bij de middelste zetel is ook de rug met stof overtrokken. Omdat het zeer onwaarschijnlijk is dat er van het meubilair nog iets is bewaard, is de foto is een interessante bron voor het uitzicht van een "professorenkamer" in een kliniek uit de jaren 1930.

Aansluitend bij de bijdrage in de vorige Salsa! Nieuwsbrief over de voormalige Verpleegstersschool, melden wij graag dat de Burgerlijke rechtbank van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven - kamer 08, bij vonnis van 20 april 2021 (repertoirenummer 2021/2541 – rolnummer 20/531/A), de dagvaarding met zeer hoge schadeclaim (100.000 euro!) van projectontwikkelaar Resiterra tegen het Leuvens Historisch Genootschap (LHG) en haar voorzitter verworpen heeft. De rechtbank oordeelde dat LHG haar fundamenteel recht om beroep in te stellen tegen de sloopvergunning op legitieme en niet onredelijke wijze heeft uitgeoefend en zich niet te buiten is gegaan aan rechtsmisbruik. Proficiat LHG!

